

VÁGÓÁLLAT-, KITERMELÉSI ÉS HÚSMÉRLEGEK

I.

A vágóállat begyűjtést, a vágóhidak kitermelését és a kitermelt hús elosztását eddig a Központi Statisztikai Hivatal külön-külön figyelte meg. Meg tudtuk mondani külön-külön azt, hogy egy-egy hónapban mennyi állatot gyűjtöttünk be, hogy a vágóhidak mennyi húst termeltek ki, vagy a kereskedelem mennyi húst adott el, de nem adtunk összefüggő képet arról, hogy a begyűjtött állatokból mennyit vágtak le, a levágott állatokból mit és mennyit termeltek ki és a kitermelt húsmennyiségből mennyit, milyen célra használtak fel. Egyszerűen nem mutattuk az állatbegyűjtés és húsellátás kapcsolatát, nem számoltunk el a begyűjtött állatokkal, megfigyelésünk nem volt mérlegszerű.

Ennek a megfigyelési módnak igen sok fogyatéka volt:

a) Nem tudunk választ adni pl. olyan fontos és alapvető kérdésre, hogy egy adott hónapban mennyi állat állt vágás céljából a népgazdaság rendelkezésére. T. i. mivel a begyűjtést, hizlalást, vágást külön-külön figyeltük, nem vehettük egy helyen figyelembe a begyűjtő vállalatok és a vágóhidak élőállat nyitóállományát, vagy a hizlaldák és a sertéstermelő vállalatok kibocsátását. Pedig vágás céljára ezek az állatok is rendelkezésre állottak.

b) Nem mutattuk meg teljességében, hogy az állatok felvásárlásából a húsként való értékesítésig milyen indokolt, illetve indokolatlan veszteségek vannak stb.

Az egymással összefüggő népgazdasági ágak külön-külön történt statisztikai megfigyelése — a mérlegszerűség hiánya — akadálya volt annak, hogy népgazdaságunk vezetői egységes átfogó képet kapjanak, összefüggésükben lássák a begyűjtés, az ipar és a kereskedelem munkáját, azaz az ilyen módon készített statisztika nem tette lehetővé azt, ami a szocialista statisztika tulajdonképpeni célja, hogy adatai átfogó intézkedések megtételére alapot nyújtsanak.

A világosan előttünk álló feladat megoldásához, hogy statisztikánk az állatbegyűjtést, húskitermelést és a fogyasztásra kerülő húsmennyiséget

összefüggésében együtt vizsgálja és elemze, elsősorban a Szovjetunió tapasztalatainak felhasználásával fogtunk hozzá. Megszerveztük a vágóállat-, kitermelési- és húsmérlegek egymással szorosan összefüggő egységes rendszerét, mely megvilágítja a begyűjtésnek az iparral, a mezőgazdasággal, a külkereskedelemmel és a fogyasztókkal való népgazdasági árukapcsolatát.

II.

Mérlegrendszerünk három egymásba kapcsolódó, egymással szorosan összefüggő mérlegből — a vágóállat-, a kitermelési- és húsmérlegből — áll.

Az első mérleg a *vágóállat-mérleg*, melynek sémája pl. sertésnél a következő:

Megnevezés	db.	Súly
<i>Források :</i>		
1. Allomány az időszak elején — — — —		
2. Allatforgalmi ES beszerzése — — — —		
3. Hízalás — — — — — — — —		
a) Hízaladaktól — — — — — — — —		
b) Sertéstermelő vállalatoktól — — — —		
Rendelkezésre áll összesen — — — — — —		
<i>Elosztás :</i>		
1. Exportra — — — — — — — —		
2. Vágóhidaknak vágásra		
a) Állami vágóhidaknak — — — — — —		
b) Megyei vágóhidaknak — — — — — —		
3. Phylaxiának — — — — — — — —		
4. Továbbtartásra — — — — — — — —		
5. Veszteség, elhullás — — — — — — — —		
6. Allomány az időszak végén — — — — — —		
Felhasználás összesen — — — — — — — —		

A fenti mérlegben az eddigi rendszertől az a leglényegesebb eltérés, hogy összevonta az eddig külön-külön figyelt begyűjtő kereskedelem, hízaladák és vágóhidak adatait. Ezáltal vált lehetővé a vágóállatmérlegben szereplő egyik legfontosabb mutatószámnak — a vágás céljából rendelkezésre álló állatmenyiségnek — a kimutatása.

Nagyjelentőségű, hogy a mérleg pontos képet ad az élőállatok felvásárlása, szállítása, tárolása során keletkezett veszteségekről és elhullásokról, rávilágítva a begyűjtés ésállítás terén közreműködő szervek jó vagy rossz munkájára, módot nyújtva ezáltal operatív intézkedések megtételére.

Azonkívül, hogy a vágóállatmérleg átfogó képet nyújt az egész áru mozgásról és a készletek változásáról, tehát alkalmas a különböző tervek (begyűjtési, hízaladai kibocsátás, export stb.) teljesítésének mérésére,

a mérleg darab- és súlyadatai rávilágítanak a begyűjtési, hizlaldai átlagsúlyokra is. Rávilágíthat arra, hogy bár pl. a begyűjtési tervet darabban túlteljesítették, a begyűjtési átlagsúly nem érte el a tervezetet.

A vágóállatmérleghez szorosan kapcsolódik a mérlegrendszer második mérlege: a *kitermelési mérleg*, amelynek sémája ugyancsak sertésnél a következő:

Megnevezés	Súly	A kitermelési megoszlás %-a
A vágóhidak vágása (élőszúly) — — — — —		
Allatforgó Vállalatok jelentése szerint — — —		
Vágóhidak jelentése szerint — — — — —		
Főtermék :		
Szalonnás, bőrös áru — — — — —		
Hús — — — — —		
Bőr — — — — —		
Fehéráru — — — — —		
Egyéb főtermék — — — — —		
Melléktermék :		
Belsőség — — — — —		
Vér — — — — —		
Sörte, szőr — — — — —		
Egyéb melléktermék — — — — —		
Összes melléktermék		
Összes termék — — — — —		
Veszteség (bélgarnitúrával) — — — — —		
Vágóhidak kitermelése összesen — — — — —		

A kitermelési mérleg „vágóhidak vágása“ című rovatnak meg kell egyeznie az előző vágóállatmérleg „vágóhidaknak vágásra“ című rovatával. Ez által kapcsolódik egymáshoz a vágóállat- és a kitermelési mérleg s van biztosítva a begyűjtés és az ipar közti népgazdasági árukapcsolat megfigyelése.

A kitermelési mérleg kiindul a vágóhidak vágásaiból (élőszúly) és megmutatja, hogy a levágott állatokból mennyi főterméket (szalonnás áru, hús, bőr stb.) és mennyi mellékterméket (belsőség, vér, sörte stb.) termeltek ki. Kimutatja a mérleg a vágási veszteséget is, amelynek csökkentése a vágóhidak egyik elsőrendű feladata.

A kitermelés százalékos megoszlása megmutatja, hogy a vágóhidak milyen arányban termelték ki a vágásra kerülő húsmennyiségből az egyes termékfajtaikat.

A mérlegrendszer harmadik mérlege a *húsmérleg*, amely szorosan kapcsolódik a kitermelési mérleghez. A húsmérleg sémája a következő:

Megnevezés	Súly
Források:	
1. Készlet az időszak elején	— — — — —
2. Kitermelés	— — — — —
3. Kitérítés, vásárlás	— — — — —
Rendelésre áll összesen	
Felhasználás:	
1. Nyershús tökére	— — — — —
a) Budapesten	— — — — —
b) vidéken	— — — — —
c) közületnek	— — — — —
Nyershús tökére összesen	
2. Iparnak	— — — — —
a) Szalámigyártásra	— — — — —
b) Sonkakonzervgyártásra	— — — — —
c) Egyéb húskonzervgyártásra	— — — — —
d) Egyéb ipari feldolgozásra	— — — — —
Iparnak összesen	
3. Betárolásra	— — — — —
4. Exportra	— — — — —
5. Káló és elkobzás	— — — — —
6. Készlet az időszak végén	— — — — —
Felhasználás összesen	

A húsmérleg és a kitermelési mérleg azáltal kapcsolódik egymáshoz, hogy a húsmérleg „Kitermelés” adatának meg kell egyeznie a kitermelési mérleg „Hús” című rovatában szereplő adattal.

A húsmérleg megmutatja, hogy a tárgyidőszakban a nyitókészletből, kitermelésből, kitérítésből és vásárlásból összesen rendelkezésünkre állt húsmennyiségből mennyit és milyen célra használtunk fel (tökére, ipari feldolgozásra, betárolásra és exportra). Megmutatja, hogy mennyi volt a veszteség és az étkezési célra nem alkalmas elkobzott hús (káló és elkobzás).

Mivel a húsmérleg „Nyershús tökére” c. rovata megmondja, hogy a rendelkezésre állt húsból mennyi került a lakosság fogyasztási szükségletének kielégítésére, lehetővé vált az ipar és az elosztó kereskedelem népgazdasági árukapcsolatának megfigyelése is.

III.

Az ismertetett mérlegek elkészítésével kapcsolatban a problémák egész sora merült fel.

A régi beszámolójelentések a mérlegek összeállítására nem voltak alkalmasak, ezért új, a szakmai sajátosságoknak megfelelő és a begyűjtést, húsipart, kereskedelmet egymással teljes összhangba hozó kérdőívek szerkesztése és bevezetése vált szükségessé.

A mérlegben egyezni kellett annak a mennyiségnek, melyet a begyűjtő vállalatok vágóhídi vágásra átadásként jelentettek azzal a mennyiséggel, melyet a vágóhidak jelentettek vágásra történő átvételként a begyűjtő vállalatoktól. Ezért meg kellett szüntetni azt a gyakorlatot, hogy a vágóhidak a beérkezést, a begyűjtő vállalatok pedig az állatoknak a feladó állomáson történt feladását tekintették átadásnak. Ebben az esetben ugyanis a feladás és beérkezés közötti időbeli eltérés lehetetlenné tette a vágóhídi és állatforgalmi jelentések egyezését. (A hónap utolsó napjaiban feladott állatokat a vágóhidak csak a következő hónap elején kapták meg.)

Az átadás-átvétel problémájának elvi megoldását a gyakorlatban is megvalósítani az ú. n. „vágóhídi visszajelentések“ hivatottak. E visszajelentéseket a vágóhidak küldik az állatforgalmi vállalatoknak Tartalmazzák szállítmányonként a vágóhidak átvételét, az elmúlt időszakban (dekádonként). Azt a célt szolgálják, hogy az átadás-átvétel tartalma azonos legyen és különösen a hónapfordulókon a már említett időbeli eltolódások kiküszöbölődjenek.

A begyűjtő vállalatok ma már csak a vágóhídi visszajelentésben szereplő mennyiségeket jelenthetik átadásként s így sikerült elérni, hogy az átadott és átvett mennyiségek azonosak.

E probléma tisztázásával egyúttal tisztázódott az útonlevő készletek kérdése is. Mivel az állatok a szállítás ideje alatt az Állatforgalmi ES tulajdonát képezik, természetesen útonlevő készletként az Egyesülés összkészletében kell, hogy szerepeljenek.

Komoly problémát jelentett azonban még az állatforgalmi vállalatok egymásközötti, társvállalati forgalmának kiszűrése. Ugyanis pl. a január 31-én Baranyában feladott szállítmány Pest megyébe csak február 2-án érkezett meg, így a Baranyamegyei Állatforgalmi ezt a szállítmányt, mint társvállalatnak történt eladást január havi forgalmában jelentette, viszont a Pestmegyei Állatforgalmi mint társvállalattól történt vételt csak február havi forgalmában szerepeltette. A kérdés megoldása céljából bevezettük, hogy társvállalattól történt átvételnek mindenkor az a mennyiség állítandó be, amit a feladó vállalat a szóbanforgó hót követő 1-én express levélben jelent a fogadó vállalatnak. Így a fogadó vállalatok mindig a feladó vállalatok által megadott mennyiséget jelentik társvállalattól történt vételnek. Csak ennek az utasításnak pontos betartása biztosítja, hogy az Állatforgalmi Egyesülés szintjén az összátvétel megegyezzen az összáttadással, s így a társvállalatok egymásközötti forgalma kiessen.

IV.

Nyilvánvaló, hogy a problémák elvi tisztázása nem biztosíthatta a mérlegek gyakorlati elkészítésének feltételeit. Az elvi síkon történt megoldásoknak előbb át kellett menniük a vállalatok gyakorlatába. Ezt bizonyították a megyékben tartott ellenőrzések tapasztalatai is. Az ellenőrzés, amely a mér-

legek közvetlen előkészítésével és az összeállításukhoz szükséges adatok megbízhatóságával volt kapcsolatos, több komoly hiányosságot tárt fel.

A legsúlyosabb hiba az volt, hogy az adatok nem voltak teljesek. T. i. egyes vágóhidak egyáltalán nem küldtek jelentést a Megyei Tanács élelmiszeripari osztályának (pl. a tiszalöki vágóhíd). Az élelmiszeripari osztályok viszont tetézték a hibát azzal, hogy az adatszolgáltatás elmulasztóival szemben nem minden esetben léptek fel a kellő eréllyel. Pl. Hajdú megyében, ahol februárban a vágóhidak egyharmad része nem szolgáltatott adatot, az élelmiszeripari osztály a vágóhídi adatok helyett egyszerűen az állatforgalmi vállalat által adott jelentést kombinálta „becslés“ alapján és ezt jelentette az Élelmiszeripari Minisztériumnak.

A Megyei Tanácsok élelmiszeripari osztályai általában nem foglalkoztak a kérdéssel súlyának megfelelően. Hiányzott az érdemi ellenőrzés. Gyakran egyáltalán nem is ellenőrizték a hozzájuk beérkezett adatokat, hanem mechanikusan összesítették azokat és továbbították a Minisztérium felé (pl. ezt tette Somogy megye is a február havi adatokkal). Az ellenőrzés hiánya is oka annak, hogy a megyei vágóhidakon a nyilvántartás nem kielégítő. Az orosházi vágóhíd vezetője pl. kijelentette: „Bizony előfordul az, hogy egy vágást egyszer sem, vagy kétszer is bevezetnek az érkezési naplóba“. Vagy pl. a Délbalatoni Húsipari Vállalat által megadott adatokban csak a siófoki vágóhíd adata szerepelt, de hiányzott belőle a balatonlellei, fonyódi és tabi vágóhidaké (pedig ezek is a Délbalatoni Húsipari Vállalathoz tartoznak). A megyei vágóhidak gyakran elmulasztották a nyilvántartásukban szereplő beérkezett állatok számát és súlyát egyeztetni az inkasszókön szereplő darabszámmal és súllyal.

A megyei vágóhidak túlnyomó többsége — megsértve az állami fegyelmet — nem tett eleget a már említett és az 1/1952. É. M. sz. rendeletben előírt visszajelentési kötelezettségének az állatforgalmi vállalatok felé. Pl. a szegedi vágóhíd március 26-ig egyáltalán nem tett eleget visszajelentési kötelezettségének (csak a kényszervágásokat jelentette az állatforgalmi vállalatnak). Egyébként beszerzésnek egyszerűen a vágások számát tüntette fel (pl. a február végén meglévő élőállatkészletét — mivel az márciusban került vágásra — mint március havi beszerzést állította be). Olyan vágóhíd is akadt, amely visszajelentési-kötelezettségéről az ellenőrzés napjáig (március 21) egyáltalán nem is tudott (pl. a kaposvári vágóhíd).

A vágóhídi visszajelentések elmaradása miatt az állatforgalmi vállalatok ismét a vagonbarakott — és nem a vágóhídra megérkezett — állatokat állították be átadásként, mely veszélyeztette a mérlegek egymással való kapcsolatát.

Több esetben előfordult az is, hogy közvetlenül a vágóhídra kényszervágásra beérkező állatokról nem küldték meg a kényszervágási jegyzőkönyvet az állatforgalmi vállalatoknak. Az ilyen mulasztás is oka volt

annak, hogy az állatforgalmi vállalatok, illetve a vágóhidak által adott adatok nem egyeztek meg egymással.

Ugyancsak megnehezítette az adatok egyeztetését az, hogy pl. a székesfehérvári vágóhíd a beérkezett állatok vágóhídi mérlegelt súlyát, a Székesfehérvári Állatforgalmi Vállalat viszont a felvásárlási súlyt jelentette.

Nem kevesebb hiányosságot tárt fel az ellenőrzés az állatforgalmi vállalatok vonalán. Az adminisztráció szervezetlensége miatt egyes tételeket kétszer is leszámláztak (pl. a Szolnoki Állatforgalmi Vállalat). A Szolnoki Állatforgalmi egyébként átadási időpontnak az inkasszóbenyújtás napját tekintette, könyvelése pedig nagyobb anyagot nem a megfelelő tárgyhibában, hanem az azt megelőzőben könyvelte el. A könyvelés így nem a tárgyhavi tényleges beszerzést, illetve értékesítést mutatta. Vagy a Tolnamegyei Állatforgalmi Vállalat esete, mely a könyvelési adatokat meghamisítva későbbi dátumra „javította ki” a vágóhídi átvétel idejét (82 leellenőrzött számlából 19 számlán), hogy „a vállalat ne essen ki az inkasszóbenyújtási határidőből”.

Nem hajtották végre — minden esetben — az állatforgalmi vállalatok a társvállalati forgalom kiszűrhetőségét célzó utasításokat sem. A feladó vállalatok nem minden esetben közölték a tárgyhót követő 1-én expressz levélben a fogadó társvállalatokkal a részükre történt feladásokat.

A felsorolt hiányosságok miatt még áprilisban is voltak eltérések a kétoldali (állatforgalmi és vágóhídi) beszámolójelentések adatai között.

V.

Az előzőkben felsorolt hibák csökkentik az állatmérlegek operatív célokra való felhasználhatóságát, tehát fő feladatunk, hogy a közel jövőben a hiányosságokat az adatszolgáltatásból kiküszöböljük.

Legfőbb teendők ezen a téren a következők:

1. Fel kell számolni a Megyei Tanácsok alá tartozó vágóhidak nyilvántartásában még mindig mutatózó szervezetlenséget.

2. Szigorúan érvényt kell szerezni az Élelmiszeripari Minisztérium által előírt rendelkezéseknek, ezek közül is főleg annak, hogy a vágóhidak kötelesek visszajelteni az állatforgalmi vállalatok felé a tárgyidőszakban átvett állatok számát és súlyát.

3. Sürgősen tudatosítani kell az állatforgalmi vállalatoknál és a vágóhidaknál azt a sok helyen még mindig nyitott kérdést, hogy mi tekintendő átadás-átvételi súlynak.

4. Végül, de nem utolsósorban meg kell szigorítani és süríteni kell az ellenőrzést az Élelmiszeripari Minisztérium, a Begyűjtési Minisztérium, az Állatforgalmi ES., de a Központi Statisztikai Hivatal részéről is az állatforgalmi vállalatok, illetve a vágóhidak felé és minden rendelkezésre álló

eszközzel biztosítani kell, hogy az adatok a valóságnak megfelelően, pontosak és megbízhatóak legyenek.

A hibák kiküszöbölése mindannyiunk érdeke. Nem nyugodhatunk bele abba, hogy népgazdaságunk felső vezetői nem kapnak teljesen megbízható adatokat. El kell érniük — mégpedig rövid időn belül —, hogy az egységes rendszerbe foglalt vágóállat-, kitermelési és húsmérlegek betöltsék hivatásukat és a népgazdaság megfelelő ágaiban a tervgazdálkodás fontos eszközeivé váljanak.

A „SZOCIALISTA STATISZTIKA KÖNYVTÁRA“

című sorozat huszonharmadik számaként
m e g j e l e n t

SZ. M. SZKVORCOV:

ISKOLA STATISZTIKA

című tankönyve.

Szkvorcov tankönyve részletesen foglalkozik az iskolahálózat statisztikájával, az iskolaköteles korú gyermekek számbavételével, a tanulók lemorzsolódásával, a tanulók tanulmányi eredményeinek mutatószámaival, a váltásos oktatás rendszerével, az iskolával való ellátottság problémáival, az iskolai hatósugar kérdéssel, a tanerők számbavételével, az iskolai költségvetés összeállításával, az anyanyelven való oktatás kérdésével, az iskolai könyvtárakkal, stb., stb.

Szkvorcov munkája alapvető segítséget nyújt nemcsak a statisztikusoknak és a tanácsok oktatási osztályai dolgozóinak, hanem a pedagógusoknak is elsőrendű fontosságú kulturális és statisztikai munkájuk területén.

Ára: 14.— Ft

Kapható

AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT
KÖNYVESBOLTJAIBAN